

LBRIS

We know
books

JOHN SWEENEY

**IDIOTUL
DE SERVICIU**

Traducere din limba engleză
GABRIEL STOIAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SWEENEY, JOHN

Idiotul de serviciu / John Sweeney ; trad. din lb. engleză: Gabriel Stoian. -

București : RAO Distribuție, 2022

ISBN 978-606-006-787-0

I. Stoian, Gabriel (trad.)

821.111

RAO Distribuție
Str. Bărgăului nr. 9-11, sector 1, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

JOHN SWEENEY
The Useful Idiot
Copyright © 2020
Toate drepturile rezervate

Idiotul de serviciu
© RAO Distribuție, 2022
Pentru versiunea în limba română

2022

ISBN 978-606-006-787-0

Capitolul unu

Maerdy, sudul Țării Galilor
Ianuarie 1927

Burnița cădea peste fețele oamenilor care se întorceau, pătrundea în hainele lor și făcea ca pancartele cândva semețe, înapoia cărora pășeau, să atârne moi din cauza umezelii. Bocancii cu ținte bocăneau pe pietrele pavajului, iar oamenii mășăluiau uitându-se drept înainte, fără să privească spre vitrinele magazinelor pe care le ocoleau de multă vreme, fără să se uite la copiii care chiuleau de la școală, fără să privească spre femeile care îi urmăreau. Luptaseră mai mult timp decât oricine, dar pierduseră, și acum se simțeau zdrobiți cu toții.

Roțile mari de deasupra puțului de mină încremeniseră timp de opt luni, dar acum spițele troliului forfecau cerul. Supervizorii erau în subteran și verificau dacă există scurgeri de gaze, pregătind primul schimb de lucru. La porțile minei se aflau masați polițiști care purtau cape ce luceau tern din cauza umezelii. Protejat de ploaie sub streășina sediului minei, se afla un panou, iar pe el era prinsă în bolduri o listă bătută la mașină care cuprindea numele celor considerați de patroni potriviți pentru a se întoarce la muncă. De pe listă lipseau numele celor care făceau probleme, ale sindicatliștilor înrăiți, ale comuniștilor, ale oamenilor care nu aveau să mai lucreze vreodată în mină.

Oamenii s-au oprit în fața sediului minei, au rupt rândurile și s-au amestecat unii cu alții, iar cei aflați în față au citit lista. S-au îndepărtat, apoi alții s-au apropiat ca să vadă hotărârea patronilor minei: acest bărbat poate munci, acel om poate muri de foame. Un nou val de ploaie s-a apropiat dinspre dealurile întunecate, iar picăturile au duruit pe acoperișul din tablă și au acoperit rumoarea celor nemulțumiți.

Curând, rumoarea și agitația au sporit. Unul dintre neoameni, adică netrecut pe listă, a încercat să treacă de poartă ca să intre în curtea minei, dar a fost împins înapoi atât de violent de un supraveghetor încât a căzut pe spate, lovindu-se la ceafă de o cărămidă. Amețit și gemând, omul s-a zbătut în noroi, iar albul ochilor i-a licărit în orbite. Câțiva prieteni l-au ridicat și l-au dus să fie consultat de un doctor, însă restul oamenilor au rămas lângă sediul minei, devenind tot mai furioși. Un alt supraveghetor a început să răcnească ordine, dând glas dezbinării anunțate de lista de pe panou. Cineva l-a lovit în cap cu bățul unei pancarte cu stindardul minei Maerdy.

Imediat ce omul s-a prăbușit la pământ, polițiștii s-au urnit ca un val uriaș spre mineri – și astfel au început revolta și încăierarea.

A ținut ore în șir: o învâlmășeală de oameni care s-au împins și s-au îmbrâncit, care au aruncat cu cărămizi, spărgând ferestre; unii s-au ales cu oase rupte și capete sparte, participanții încăierându-se mai toată ziua. Protestatarii erau o mie, iar polițiștii doar două sute.

Spre sfârșitul zilei, au sosit întăriri de la Somerset și Gloucestershire, zeci și zeci de polițiști. Acela a fost momentul în care lucrurile au început să le apară oamenilor lipsite de orice speranță.

O furgonetă a poliției a coborât dealul în viteză și a fost întâmpinată cu o ploaie de cărămizi și bolovani. Mașina a oprit, iar un flăcău de paisprezece ani s-a apropiat de ea ca să vâre un drug din oțel între spițele unei roți din spate. În timp ce făcea asta, a alunecat pe caldarâm, drugul s-a rostogolit cât colo și băiatul a căzut cu stângăcie.

Câteva momente mai apoi, o nouă ploaie de cărămizi s-a abătut asupra mașinii, iar șoferul a pus vehiculul în marșarier, strivind țeasta băiatului sub o roată din spate, improșcându-i sângele și creierul pe drum. Văzând scena, un polițist tânăr a început să verse lângă rigolă.

Un bliț a fulgerat, iar un sergent de poliție s-a apropiat în goană de omul cu aparatul de fotografiat care surprinsese scena. Sergentul a ridicat bastonul ca să îl lovească în cap pe bărbat.

– Dă-mi aparatul de fotografiat, nenorocitul, i-a spus sergentul, altfel o pățești rău.

– Stai! a venit răspunsul bărbatului. Sunt reporter la *Western Mail!*

– Nu fi prost, pămpălăule, i-a spus polițistul, după care lumea s-a întunecat cu totul.

*

În cursul dimineții, burnița a fost ceva mai slabă, dar la fel de deprimantă. Casa în care locuia băiatul se afla pe una dintre cele mai sărace străzi din satul minier și avea la ferestre draperii negre și o panglică neagră legată de ciocăniturul de pe ușă.

După ce și-a rezemat bicicleta de peretele casei, bărbatul a bătut delicat cu ciocăniturul și, după o vreme, ușa a fost deschisă de o fetiță minusculă, purtând o rochiță neagră din pânză de bumbac, amintind de o păpușă din perioada victoriană. Preț de câteva momente, fetița s-a uitat la el cu un aer solemn; apoi s-a răsucit pe călcâie, iar el a urmat-o pe un coridor mucețit și neluminat până în bucătăria aflată în partea din spate a casei. Acolo, doi băieți și două fete – toți îmbrăcați în negru, toți slabi, cel mai vârstnic dintre copii având cel mult zece ani – stăteau așezați în jurul unei mese, în timp ce mama lor se ocupa de un ibric de pe soba din fier.

Fără să se întoarcă, ea a întrebant:

– Și?

– Sunt reporter la *Western Mail*. We know

– Ați coborât vreodată într-o mină?

– Nu. Sufăr de claustrofobie.

– Ce-i aia?

– Teamă de spații închise.

Rămânând cu spatele la el, a spus:

– Nu stăm de vorbă cu oameni care nu au coborât niciodată în mină. S-au scris prea multe minciuni despre noi.

– Te rog, vreau să scriu un articol despre ceea ce s-a întâmplat. Țin să prezint adevărul.

– Ascultați, domnule, nu știu cine sunteți și pentru ce ziar lucrați, dar casa asta săracă a trecut prin destule necazuri. S-a întors și, instantaneu, vocea ei a devenit șovăitoare când i-a văzut bine fața. Cine v-a făcut asta?

Dinspre sprânceana dreaptă se întindea până la linia maxilarului o vânătaie, iar lentila dreaptă a ochelarilor mari ca ochii de bufniță era crăpată. Bărbatul era scund, solid și cam brunet – „are ceva de țigan în el“, după cum se exprima editorul lui districtual –, însă avea un zâmbet plăcut și nevinovat, cu atât mai atrăgător din cauza acelei vânătaii.

El nu i-a răspuns.

– Am auzit că acolo a fost un reporter care mi-a fotografiat băiatul când a fost călcat de mașină, a spus ea. Lumea spune că poliștii l-au bătut pe reporter de l-au lăsat lat și i-au confiscat aparatul de fotografiat.

– Eu sunt acela. Mă numesc Gareth Jones.

– Și aveți de gând să scrieți un articol despre cele întâmplate, adevărul, adică?

– Da. Adevărul.

– Tatăl lui a murit anul trecut în abataj, cu puțin înainte de grevă. S-a prăbușit tavanul galeriei peste el, asta ni s-a spus. A fost îngropat de viu pe când își agoniaea traiul sărăcăcios pentru aștia

mici – iar băiatul ucis ieri, el era singura noastră speranță. Un băiat puternic, la fel ca taică-su, și plin de idei năstrușnice. Singura noastră speranță, iar acum mi l-au omorât.

– A fost un, un..., s-a bălbâit Jones, defect care apărea întotdeauna în momentele cele mai nepotrivite, un accident oribil, a reușit el să încheie. Am văzut totul cu ochii mei.

Ea l-a invitat să se așeze la masa lor, i-a făcut ceai și și-a deschis sufletul față de el. Au existat momente în care, mișcat de patima din vorbele ei și de neclintirea copiilor care ascultau fiecare cuvânt, s-a văzut silit să își scoată batista ca să își sufle nasul pentru a-și ascunde sentimentele. După ce au încheiat discuția, fetița l-a condus din nou pe coridorul igrasios. Când a ajuns la ușă, Jones i-a pus fetiței în palmă o bancnotă de cinci lire, ceea ce reprezenta salariul lui pentru aproape o lună de muncă, mult mai mult decât își putea permite. Ea s-a uitat curioasă la el în timp ce ieșea în ploaie.

Jones a revenit la biroul districtual după ce a pedalat spre Aberdare și a dactilografiat articolul într-o tăcere îndărătnică, în timp ce ceilalți reporteri începători l-au urmărit cu un amestec de teamă și respect. După ce a terminat de scris, s-a ridicat, s-a dus la editorul districtual și i-a predat articolul.

Acesta fusese privat de promovarea ca șef de birou editorial la Cardiff, astfel că sufletul îi era ros tot timpul de acreală. După ce a citit articolul de două ori, a clătinat din cap și a înfipt filele într-o țepușă.

– Nimeni nu va manifesta vreun interes față de un accident rutier din Mica Moscovă, a spus el. Scrie articolul despre comisia pentru pregătirea bugetului, dar cât se poate de urgent.

A urmat o tăcere adâncă în birou, pentru că toți așteptau reacția lui Jones.

O vreme, el s-a uitat în podea, după care a luat un creion cu care a început să se joace.

– Domnule Jones, ai de gând să scrii articolul despre comisia de buget, ori vrei să zbori din biroul acesta ca să nu mai revii niciodată? l-a întrebat editorul.

Creionul s-a rupt cu un pocnet.

Jones nu a scos niciun cuvânt, după care și-a tras scaunul mai aproape de birou și a început să dactilografieze: „Întrunirea Comisiei pentru pregătirea bugetului a...”

*

În acea seară, a ajuns la biblioteca locală cu puțin înainte de ora închiderii și a pregătit pe o cartelă o solicitare pentru o carte pe care plănuia de multă vreme să o citească. Bibliotecara a arborat un zâmbet înțelegător și i-a spus:

– Domnule Jones, s-ar putea să așteptați o săptămână sau două.

Capitalul lui Karl Marx e o carte foarte solicitată în prezent.

Capitolul doi

Moscova

Octombrie 1932

Scurta plimbare de la hotel îi răpise deja o oră, ba chiar mai mult, iar dacă nu găsea drumul spre gara Kurskaia în următoarele șapte minute, Jones avea să piardă trenul special care mergea spre Barajul Lenin. Odată cu scăderea luminii zilei, negura care învăluia orașul devenea roșiatică, și prin ea străbătea ceva care se apropia iute de el, cu un scrâșnet de metal frecat de metal, un monstru din coșmarul unui copil. Aruncând o privire în jos, Gareth Jones și-a dat seama că stătea pe o șină, iar la un metru și ceva în fața lui se afla cealaltă. A făcut un pas înapoi, și tramvaiul a trecut pe lângă el, la câțiva centimetri de fața lui.

Din megafoanele aflate la colțurile străzilor, pe care nu le putea vedea, se revărsa aceeași frază, la nesfârșit. Încă tremurând după posibila ciocnire cu tramvaiul, s-a izbit de un bărbat care purta o căciuliță plată pe cap și un pardesiu negru, ros la mâneci. Și-a cerut scuze, s-a uitat la ceasul de la mână și, în limba rusă chinuită pe care o stăpânea, l-a întrebat pe om care era drumul spre Kurskaia. Bărbatul avea peste șaiszeci de ani, era scund, grăsuț, și ochii lui erau roșii și istoviți. A scos un sunet, iar la început Jones a crezut că râdea de o glumă pe care doar el o pricepea. Apoi și-a dat seama că bărbatul plângea. Contrastul dintre înfățișarea solidă

a bărbatului și plânsul lui era, la fel ca negura, uluitor. Jones a repetat întrebarea.

– Se spune *gde nakoditsia Kurskaia stantsia*, prostănacule, i-a răspuns bărbatul, care apoi a scos o batistă ca să își sufle nasul.

– Ești britanic? I-a întrebat Jones.

– Da. Harold Attercliffe din Barnsley. Dar tu cine ești?

– Gareth Jones, de la ziarul *Western Mail*.

Celălalt bărbat a dat rar din cap.

– Te-am văzut azi-dimineață, la hotel. Nu-mi plac reporterii. Nu am încredere în ei. Dar sunt necesari. Ești socialist?

– Sunt om al stângii. Îmi pare rău, dar mă grăbesc cumplit, pentru că altfel pierd trenul.

– Dacă vrei să ajungi la gară prin negura asta, mergi de-a lungul șinelor de tramvai.

Jones a pornit spre dreapta.

– Nu, nu în direcția aceea! Stai puțin, că vin cu tine.

Au înaintat de-a lungul șinelor prin negură.

Pe un ton pedant și supărător, Oumanski, un funcționar superior de la ministerul de externe, îl avertizase pe Jones că trenul special care mergea spre locul de inaugurare a Barajului Lenin din Dnipropetrovsk va pleca fix la ora cinci. Difuzoarele au răsunat din nou.

– Ce înseamnă expresia aceea pe care o repetă mereu? a întrebat Jones.

– Refacerea populației de vaci, a spus Attercliffe.

– Asta-i o prostie.

– Ai grijă ce spui cu voce tare, fiule. Altfel, cei de la GPU¹ – și a pronunțat literele într-un mod ciudat – vor veni după tine.

– Ce înseamnă GPU?

– N-are importanță.

Au continuat să meargă în tăcere. Aerul înghețat, otrăvit de o sută de coșuri de fabrici, avea gust de lapte fiert dat în foc.

– Aici e gara, I-a anunțat Attercliffe.

– Îți mulțumesc, a spus Jones pe nerăsuflăte.

– Ca de la un socialist la altul, pot avea încredere în tine?

Jones a șovăit.

Attercliffe a repetat întrebarea:

– Pot avea încredere în tine?

– Da.

– Bine. Atunci să dai plicul ăsta cuiva de la ambasada britanică.

Atenție, nimănui altcuiva. E vorba de ceva important.

Attercliffe i-a întins un plic subțire, de culoare cafenie, pe care Jones l-a strecurat într-un buzunar interior al jachetei.

– Ar mai fi ceva..., a continuat Attercliffe, însă în acel moment a fost întrerupt de sosirea prin negură a altui tramvai, al cărui clopot de alarmă zdrăngănea.

Năvala pasagerilor care coborau i-a despărțit pe cei doi. Până când aceștia s-au împrăștiat, Attercliffe fusese înghițit de alți călători – și, cu toate că Jones l-a strigat pe nume, urcându-se chiar și pe scara stației ca să repete strigătul, efortul lui a fost zadarnic. Drept răspuns, nu a auzit decât dangătul clopotului scos de tramvai și sunetul slab al pașilor oamenilor care își croiau drum prin negură.

*

Sala caselor de bilete avea aerul unei săli de bal trecută de prima tinerețe, fiind mohorâtă, cu excepția locului în care un portret iluminat îl înfățișa pe Stalin zâmbind ca un șef de gară binevoitor. Jones a traversat sala alergând ca un nebun și împleticindu-se, grăbindu-se să coboare treptele care duceau spre peroane.

¹ Direcția Politică a Statului, înființată în Rusia sovietică în 1922 și desființată în 1923. (n. tr.)

Ajuns jos, a observat grilajele înalte de un stat de om care separau peroanele. O mulțime de oameni ținând în mâini valize din carton și boccele făcute din pături legate cu sfoară sufoca singura poartă îngustă care dădea spre peroane. La alte porți, biletele și permisele erau controlate de un angajat al căilor ferate, apoi verificate de soldați – care nu erau din Armata Roșie, ci din trupele speciale, purtând mantale kaki, cu fireturi albastre și stele roșii. Căciulile din blană pe care le aveau pe capete, pliate ca să pară că au țepi, i-au amintit lui Jones de desenele văzute în *Enciclopedia Pears*, înfățișând războinici de-ai lui Gînghis Han.

La peronul unu era garat un tren format din șapte vagoane de un negru sinistru, având pe laturi seceri și ciocane pictate în culori sclipitoare. De-a lungul garniturii, din zece în zece pași, stăteau soldați.

Cinci fără două minute.

Locomotiva a purjat un nor dens de aburi. Ținând strâns în mână geanta Gladstone, Jones s-a repezit în masa de oameni de la poartă, împingând și strigând: „Iertați-mă, iertați-mă!“ Mulțimea însă a refuzat să îi facă loc. Blocat, s-a retras și s-a apropiat de unul dintre soldații de la marginea mulțimii, rugându-l în engleză să i se permită trecerea.

– *Niet!*¹ s-a răstit soldatul la el.

S-a îndepărtat de soldat și a pornit să alerge de-a lungul grilajului care proteja peronul. Apoi s-a oprit brusc. Răsucindu-se, și-a ridicat geanta și a agățat-o de o țepușă a gardului – și, apucându-se de două bare verticale, a găsit un punct de sprijin pentru un picior la nivelul șoldului. În timp ce soldații aflați în spatele lui strigau „*Niet! Niet!*“, el s-a lansat pe bara orizontală și rezistentă a grilajului. A fost cât pe ce să cadă, dar a reușit să își recapete echilibrul.

Au răsunat fluierături. Soldații răcneau. Unii au îndreptat țevile puștilor spre el, iar cel aflat în spatele lui a continuat să urle: „*Niet!*“

Nu avea niciun rost. Vagoanele erau prea departe. În cele din urmă, a ridicat mâinile în aer, deasupra capului și a încremenit ca o statuie a capitulării.

Un ofițer, ale cărui valuri de grăsime treceau peste gulerul uniformei, a pornit pe peron către el. Cu degetele ca niște cârnăciori, a desfăcut tocul din piele al revolverului și a scos arma pe care a îndreptat-o spre Jones.

În timp ce Jones a rămas agățat de grilaj, ofițerul s-a apropiat tot mai mult. Ajuns la mai puțin de zece metri de Jones, ofițerul a etalat un zâmbet care nu se potrivea cu expresia din ochii lui.

Șase metri...

Patru...

– Presa, presa! a strigat Jones.

Bocănind cu cizmele sclipitoare pe dalele peronului, ofițerul venea spre el. Ajunsese la aproximativ trei metri, poate chiar mai aproape.

– Sunt Gareth Jones, reporter la Moscova pentru ziarul *Western Mail*.

Inflexiunile galeze au fost atât de pronunțate încât Jones a lăsat impresia că mai curând cânta decât vorbea. Zâmbetul de pe buzele lui a devenit șovăielnic, apoi s-a stins de tot. A ridicat mâinile și mai sus. Apoi a închis ochii și a așteptat să audă detunătura revolverului.

¹ Nu (în lb. rus. în orig.) (n. tr.)